

BEZGEK

Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi
Journal of Teaching Turkish Language to
Foreigners

Kitap Tanıtımı

Cilt 3 (2024) Sayı 1 51-61

Fazıl Özdamar'ın İran Türklerinde Köroğlu Destanı Adlı Çalışmasının Tanıtımı

The Introduction of Fazıl Özdamar's "The Epic of Köroğlu among Iranian Turks"

Orkun Özaşık¹

Özaşık, O. (2024). Fazıl Özdamar'ın İran Türklerinde Köroğlu Destanı adlı çalışmasının tanıtımı. *Bezgek Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi*, 3(1), 51-61.

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 30.12.2023
Kabul Tarihi: 11.03.2024
Yayın Tarihi: 15.03.2024

Anahtar Sözcükler

İran Türkleri
Köroğlu
Destan geleneği

Article Info

Received: 30.12.2023
Accepted: 11.03.2024
Published: 15.03.2024

Keywords

Iranian Turks
Köroğlu
Epic tradition

Öz

Temmuz 2023'te Ötüken Neşriyat'tan çıkmış İran Türklerinde Köroğlu Destanı adlı kitap, Türk dünyası destan anlatma geleneğinde hem geniş bir coğrafyada anlatılması hem de birçok kolu olması itibarıyla önem arz eden Köroğlu Destanı'nın İran Türklerindeki anlatmalarını konu edinmektedir. Çalışma, Fazıl Özdamar'ın 2019 yılında tamamladığı Köroğlu'nun İran Türkleri Anlatmaları Üzerine Bir İnceleme başlıklı doktora tezine dayanmaktadır. Özdamar, doktora tezini tekrar ele alarak ve yeni veriler ekleyerek kitaplaştırmıştır. Yüksek lisans tezinde Tebriz'de Âşıklık Geleneği ve Tebrizli Âşık Ali üzerine çalışan Özdamar; çalışmada İran Türklerinin âşıklık geleneği üzerinde durmuştur. İran Türklerindeki Köroğlu anlatmalarından on bir varyantın metinlerini aktarmış ve bunların A. J. Greimes'in "eyleyenler ve oyuncular" modeli üzerinden yapısal incelemesi yapmıştır. Ayrıca İran'daki âşıklar, kullandıkları çalgılar, gelenek içerisinde nasıl yetiştikleri ve bu âşıklardan derleme yapmada ne gibi zorluklar ile karşılandığına dair önemli ve güncel bilgiler de aktarılmaktadır. Yapılacak tanıtımda kitabın teknik tavsifi, muhtevası, bölümleri ve bibliyografyadaki yeri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın, başta tez çalışmaları olmak üzere, Köroğlu hakkında Türkiye'de yapılmış çalışmalar açısından katkısı değerlendirilmiştir. Bununla beraber Özdamar'ın metinleri derleme ve aktarmada kullandığı yöntem ve teknikler de aktarılmıştır. Özetle, İran Türklerindeki Köroğlu anlatmalarını birçok açıdan irdeleyen bu çalışma, tüm yönleriyle ele alınacak ve tanıtılmaya çalışılmıştır.

Abstract

The book titled Köroğlu Epic Among Iranian Turks was published by Ötüken Neşriyat in July 2023, deals with the narrations of the Köroğlu Epic by Iranian Turks, which is important in the Turkish world's epic telling tradition as it is told in a wide geography and has many branches. The study is based on Fazıl Özdamar's doctoral thesis titled A Study on Köroğlu's Narrations of Iranian Turks, which he completed in 2019. Özdamar compiled his doctoral thesis into a book by reconsidering it and adding new data. Özdamar, who worked on Minstrelsy Tradition in Tabriz and Minstrel Ali of Tabriz in his master's thesis; In this study, he focused on the minstrel tradition of Iranian Turks. He quoted the texts of eleven variants from the Köroğlu narratives in Iranian Turks and made a structural analysis of them through A. J. Greimes's "actors and players" model. In addition, important and up-to-date information is given about the minstrels in Iran, the instruments they use, how they grew up in the tradition, and what difficulties they encountered in compiling these minstrels. In the introduction, an attempt was made to evaluate the technical description, content, chapters and place of the book in the bibliography. The contribution of the study to the studies conducted in Turkey about Köroğlu, especially thesis studies, was evaluated. In addition, the methods and techniques used by Özdamar in compiling and transferring the texts are also explained. In summary, this study,

¹ Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye. ozasik98@gmail.com

which examines the Köroğlu narratives in Iranian Turks from many aspects, will be discussed and introduced in all its aspects.

Giriş

Köroğlu (körün oğlu anlamında), Keroğlu (sağırın oğlu) veya “mezardan doğan” anlamında Goroğlu (< Gûroğlu) adlarıyla Türk dünyası destan anlatma geleneğinde anlatılan Köroğlu anlatmaları, geniş bir coğrafyaya yayılmış olması itibarıyla çok ayrı bir noktadadır. Bu durum, Köroğlu’na “ortak destan” kıymeti verilmesine neden olmuştur. *Tarihsel sürecine bakıldığında; destanın bütün varyant ve versiyonlarının son şekillenme tarihinin XV-XVII. yüzyıllar olduğu söylenmektedir (Bayat, 2009, s. 13).* Zaten XVIII. yüzyılın başlarından itibaren taşbaskılarının görülmeye başlaması da bu önermeyi desteklemektedir. *Köroğlu kollarına bakıldığında onun Azerbaycan, Başkurdistan, Karakalpakistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tataristan, Türkmenistan, Uygur, İran, Mısır, Kafkasya, Türkiye, Siliste, Irak, Suriye ve Balkanlarda yaşadığı görülür (Kaya, 2020, s. 199).* Köroğlu’nun coğrafi yaygınlığı mevzu bahis edilirken bu şekilde ülke isimleri sıralansa da, Âşıklık geleneğinin kuvvetli olduğu yerlerde şehirden şehire bile varyant farklılıkları görülebilmektedir. Ayrıca bu geleneğin güçlü olduğu yerlerde, köy kahvehanelerinde kendine icra ortamı bulmuştur. Mesela Ülkü Tamer, Hüseyin Bayaz’ın hazırladığı *Köroğlu - Antep Rivayeti* kitabına yazdığı ön sözde şunları aktarır: *Hüseyin Hoca, yüzyıl başlarında Antep kahvehanelerinde anlatılan biçimiyle aktarmıştı öyküyü. Bunu sağlamak için, en ünlü “anlatıcı”nın artık koca bir adam olan oğlunu bulmuş. (...) Hüseyin Hoca para vermiş adama. Öyküyü yazmasını istemiş (Tamer, 2015, s. 10).*

Fazıl Özdamar da *İran Türklerinde Köroğlu Destanı*’nda İran’ın Tebriz, Acepşir, Hoy, Urmiye, Kum ve Şiraz şehirlerinde yaşayan, günümüz âşık kahvehanelerindeki Azerbaycan, Şahseven ve Kaşkay Türklerine mensup anlatıcılardan derleme yapmıştır. Bugün hayatta olmayan âşıkların icralarının bir kısmına da Tebriz’de kayıt altına alınan kaset ve CD’ler aracılığı ile ulaşmıştır.

Köroğlu hem akademik hem de kültürel birçok çalışmaya konu edinilmiştir. Bunun başlıca sebepleri yaygınlığı ve de kol çeşitliliğidir. *Köroğlu destanı, her biri müstakil anlatım özelliği taşıyan pek çok koldan oluşur. Bugünkü tespitlerimize göre Köroğlu’nun 200 kadar (bir rivayete göre 777) kolu vardır (Kaya, 2020, s. 203).* Özdamar ise, belirtildiği gibi Türkmen Sahra bölgesi hariç, İran’da on ikisi farklı kol olmak üzere 25 varyant tespit etmiştir. Özdamar, çalışmada her biri ayrı bir destan olan 11 varyantı bir bütünlük oluşturacak şekilde ele almıştır. Çalışmanın tanıtılmasındaki başlıca amaç da bununla ilgilidir. Köroğlu metinleri üzerine mukayeseli çalışma yapacak araştırmacılar başta olmak üzere; bütüncül veya kıyasa dayalı çalışmalar için İran Türkleri Köroğlu metinlerini vermesi açısından önem arz eder. Ancak ulaşım, zaman ve maddiyatla ilgili yetersizlik ve İran İslam Cumhuriyeti’nin yayın politikaları gereği güvenilir Köroğlu neşirlerinin olmaması nedenleriyle Türkmen Sahra bölgesi (İran’ın Türkmenistan sınırındaki kuzey bölgesi) çalışmaya dâhil edilememiştir.

Köroğlu, tamamen destani bir anlatıdır ve konusu kahramanlıktır. *Onun etrafında, her muhitin mahalli hurafelerinin, muhtelif asırların tarihi vakayinin, ihtimal birçok başka hikâyelerdeki epizotların toplandığını görüyoruz. Türk - İran harpleri, Türkmen - Kızılbaş mücadeleleri, Celali isyanları hep Köroğlu etrafında toplanmıştır (Boratav, 1984, s. 19).* Anlatmalarda, Köroğlu’nun bazen alp, bazen âşık, bazen de eşkiya gibi anlatıldığı görülür; fakat çoğunlukla bu üç rol birbirine geçmiş vaziyettedir. Özdamar’ın çalışmasında, Köroğlu başta olmak üzere, diğer karakter, olay ve mekânların incelemelerinde İran’daki anlatmalarda unsurların mahiyetinin ne olduğu da anlaşılmaktadır. “Eyleyenler ve Oyuncular” modeli ile her kesit için özne ve öznenin yolculuğu üzerinden ele alınmıştır. Çalışma, destan ve benzeri anlatı türlerine yapısalıcı inceleme yapacak araştırmacılar için örnek teşkil etmektedir. Çalışmanın tanıtılmasındaki ikincil bir amaç da metodolojik bir uygulama olarak da

literatürde gözden kaçmamasıdır. Bu türden bir incelemeyi Köroğlu Destanı'na uygulayan ilk çalışma olmasa da güncel olması ve geçmiş çalışmalarla hesaplaşması nedeniyle dikkate değerdir.

Köroğlu'nun kısaca bahsedilen önemi dışında; metin neşirlerine dair son seksen yılda kat edilen süreç, metin neşrinin tek başına bilimsel bir çalışma için yeterli olamayacağını göstermiştir. Bir yaratım olarak destanlar, her edebî tür gibi bir takım işlevlere sahiptirler. Bu işlevler ve bu işlevleri destekleyen motifler, yapısal inceleme yöntemleriyle ortaya konulabilmektedir. İran Türklerinde Köroğlu Destanı kitabı da bir yapısal inceleme olarak ele alınmalı ve benzer çalışmalar yapacak araştırmacıların dikkatinden kaçmaması için tanıtılmaktadır.

Kitabın Şekli ve Teknik Tavsifi

Ötüken Neşriyat'tan çıkan *İran Türklerinde Köroğlu Destanı*; 16,5 cm x 23,5 cm boyutlarında, 60 Gr. Holmen kâğıda basılmıştır. Kitap dili Türkçe, sayfa sayısı ise yedi yüz dördüttür. Kaplama için karton kapak kullanılmıştır. Ön kapak ve kitap sırtında sırasıyla kitap adı, yazar ve (sağdaki) görsel yer almıştır. Arka kapakta ise, kapakla aynı biçimdeki kitap ve yazar adlarının altında, tanıtıcı nitelikte on sekiz satırlık bir metin yer almaktadır. Kapak tasarımı ve dizgi-tertip Damla Acar, kapak görseli İsmail Yavuz Öztürk tarafından yapılmıştır. Kitap, Temmuz 2023'te İstanbul'da basılmıştır. (ISBN:978-625-408-465-2).

(Görsel kaynağı: <https://www.otuken.com.tr/>)

Çalışmanın Araştırma ve Teşekkül Süreci

Çalışmanın fikrî çıkış noktası, Özdamar'ın Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Fikret Türkmen danışmanlığında hazırladığı *Tebriz Âşıklık Geleneği ve Tebrizli Âşık Ali* adlı yüksek lisans tezinin derleme sürecine dayanmaktadır. Daha sonra kitaplaştırdığı bu tez konusunun çıkış noktası ve çalışmalarının sebebini veren şu ifadeyi kitapta görmekteyiz:

“*Tebriz Âşıklık Geleneği ve Tebrizli Âşık Ali (Ali Feyzullahî Vahid)*’ adını taşıyan bu çalışmanın alanının ve konusunun belirlenmesinde, 2009’da öğrenim için Tebriz’den Ege ve Dokuz Eylül Üniversitelerine gelen öğrenci arkadaşlarımızın etkisi olmuştur. Bu çalışma alanının, Türk kültür tarihi açısından büyük önem arz etmesi dikkatimizi çekmiş bu sebeple de bu konu, çalışma konusu olarak belirlenmiştir.” (Özdamar, 2014, s. 15).

Özdamar'ın aktardığına göre, yüksek lisans tez çalışması esnasında, 2010 senesinde Tebriz’de Âşık Gafar İbrahimî'nin yeni bir Köroğlu Destanı kolu tasnif ettiği ve İran'ın diğer Türk şehirlerindeki âşık muhitlerinde de Köroğlu Destanı'nın yaygın şekilde anlatıldığı öğrenilmiştir. Yüksek lisans tezinin bitmesinin akabinde, Fazıl Özdamar ve doktora danışmanı Metin Ekici tarafından *Köroğlu'nun İran Türkleri Anlatmaları Üzerine Bir İnceleme* başlıklı doktora tezi için önerme verilmiş; verdikleri önermenin kabulü ile de araştırma süreci resmen başlamıştır. 2010-2016 yıllarında derleme süreci gerçekleşmiştir. Derleme süreci, 07.06.2016-16.10.2017 tarihleri süresince Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırma Enstitüsü'nde Metin Ekici'nin yürütücüsü, Fazıl Özdamar'ın çalışmanı olduğu 16TDAE001 numaralı *İran Türkleri Köroğlu Anlatmalarının Tespiti, Derlenmesi ve Yazıya Geçirilmesi* adlı Bilimsel Araştırma Projesi (BAP) ile de desteklenmiştir. Bu derlemeler esnasında Tebriz'deki çeşitli

stüdyolarda Köroğlu ve diğer destanların kaydedildiği CD'lerin de kayıt kopyaları edinilmiştir. Buna mukabil İran'da yapılmış Köroğlu metin neşirlerinden kaçınılmıştır; Özdamar bunun sebebinin İran İslam Cumhuriyeti'nin yayın politikalarında izlediği sansür olduğunu belirtmiştir. Onun yerine âşık kahvehanelerine gidilerek âşıkların anlatmaları temel alınmış; bunun yanında stüdyoda kayda alınmış kaset ve CD'lerden de istifade edilmiştir. Neticede eserde kullanılan metinler, yedi senelik bir derleme ve veri toplama sürecinde teşekkül etmiştir. Özdamar'ın aktardığına göre; İran'da yayımlanmış çalışmalarda intihal ve kopyalamalar tespit edildiğinden, bunlar da çalışmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca Türkiye ve İran'da yayımlanan Köroğlu metinlerinin de İran'da derlenmediğini tespit edildiğinden, çalışmada bu metinler temel alınmamıştır. Örneğin; Âşık Hüseyin Sai'nin neşri, İran'da derlenmeyip Azerbaycan'da derlenen metinlerle aynı olduğundan çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Kitap Bölümleri ve İçerikleri

Daha önce belirtildiği üzere, yedi yüz dört sayfa olan *İran Türklerinde Köroğlu Destanı* kitabının içindekiler sırasıyla şöyledir: Kısaltmalar (sayfa 11), Teşekkür (13), Ön Söz (15), Giriş (25-78), I. Bölüm – İran Türkleri Köroğlu Destanında Yapı (81-362), II. Bölüm – İran Türkleri Köroğlu Destanı Metinleri (363-673), Kaynaklar (677-687), Dizin (691-704).

Fazıl Özdamar, kaleme aldığı **Ön Söz** bölümüne çalışma konusunun önemine değinmekle başlar. Türk dünyasında Köroğlu anlatmalarının ne denli yaygın olduğuna dair yaptığı kısa bir girişin ardından; çalışmasının amacı, materyal seçimi ve coğrafi sınırlılığı hakkında okuru bilgilendirmiştir. Ardından çalışmanın aşamalarını açıklamıştır. Buna göre sırasıyla ön hazırlık evresinden (birinci aşama) bahsetmiştir. Bu aşama, 2010 yılında Tebriz'de yaptığı alan araştırması sırasında, usta âşıklar arasında Köroğlu anlatmanın yaygın olması ve Âşık Gafar İbrahimî'nin yeni bir Köroğlu Destanı kolu tasnif ettiğinin öğrenilme aşamasıdır. Daha sonra derleme sürecinden (ikinci aşama) bahseden Özdamar, âşıklardan derleme yapmada yaşanan zorluklardan ve bu konuda Elbilimi Derneği çalışanları ve İran Âşıklar Birliği yönetimi tarafından nasıl destek gördüğünü anlatmıştır (Özdamar, 2023, s. 17). Ön Söz kısmında âşıkların ücret talepleri, icrada yaptıkları özetlemeler, stüdyolarda karşılaşılan sorunların detaylı bir şekilde anlatılması benzer çalışmalar yapacak araştırmacılar için uyarıcı ve yol gösterici niteliktedir. Burada kaynak kişi gruplarından da bahsedilmiştir.

Çalışmanın üçüncü aşaması olan metinlerin deşifre edilmesinde nasıl bir yöntem izlendiğine ve daha sonra metinlerin seçilmesinde (dördüncü aşama) izlenen yola dair birkaç söz etmiştir. Özdamar, kaynak taraması aşaması ile desteklenen bu süreçte elde edilen Köroğlu kollarının hepsini kullanmamasına burada değinmiş ve bir örnek de vermiştir. Bunlarla ilgili ayrıntılı açıklamaları giriş bölümüne bırakmıştır.

Giriş bölümünde ise Özdamar, ilk olarak İran Türklerindeki âşıklık geleneği ve bu bağlamda İran'daki âşık muhitleri ile bu muhitlerde âşıkların yetişmesi üzerinde durmuştur. *Tebriz Âşıklık Geleneği ve Tebrizli Âşık Ali (Ali Feyzullahî Vahid)* adlı çalışmasında Tebriz âşıklık geleneği, buradaki âşık muhitlerinin özellikleri ve Tebriz'in çağdaş âşıkları hakkında yazdığı bölümlerde genişçe konu üzerinde durmuştur. *İran Türklerinde Köroğlu Destanı* çalışmasında ise, Tebriz/ Karadağ muhitlerine Urmiye, Sulduz/ Karakalpak, Zencan, Kum/ Save, Horasan/ Türkmen, Kaşkay âşık muhitleri de eklenmiştir. Özdamar her âşık muhiti için öncelikle âşıkların isimlerini vermiştir. Burada köken itibarıyla Türk olmayan âşıkların bulunması da dikkat çekmektedir. Buradan ırki mensubiyeti fark etmeksizin gelenek içerisinde yer bulunabileceği de görülmektedir. Daha sonra bu âşık muhitinin sınırları, yani hangi il ve ilçeleri kapsadığı aktarılmıştır. Bunların dışında muhitlere özgü özellikler de aktarılmıştır; mesela Urmiye âşıkları sadece saz kullanırken, Kum / Save âşık muhitinde çöğür (saz), daire (tef) ve balaban üçlüsüyle icra yapılması gibi detaylar aktarılmıştır (Özdamar, 2023, s. 27-32).

Âşık muhitlerine dair kısımdan sonra, âşıkların yetişmesi ele alınmıştır. Bu konuda âşık okulları ve kahvehaneleri üzerinden nasıl âşık olunup olunamayacağı, âşıkların da ifadeleriyle açıklanmıştır. Âşıklarla ilgili kısımların ardından, İran Türkleri arasında destan anlatma geleneğinin durumu ele alınmış ve yine, daha teknik açıdan, icrada kullanılan çalgı aletlerine değinilmiştir.

İki bölüm olarak tasarlanan *Giriş* bölümünün ikinci kısmında ise İran Türklerinde Köroğlu Destanı çerçevesinde yapılan ilk çalışmalar, varyantları üzerine yapılmış çalışmalar, varyantların adları ve kollarının anlatıcıları üzerinde durulmuştur.

Özdamar, İran Türklerinde Köroğlu anlatmaları hakkında yapılmış çalışmalar hakkında, en eski yazılı kaynaklardan (on yedinci yüzyıl) başlayarak günümüze kadar genel bir değerlendirme yapmıştır. Bu çalışmaları da kapsamları, ilk olmaları ve Türkiye’de yapılmaları gibi özelliklerine göre ayrı ayrı ele almıştır. Kitabın bibliyografyadaki yerini ele alacak olan kısımda, bu bölümde üzerinde durulan çalışmaların çoğu zikredildiğinden burada tekrarlanmayacaktır.

Ayrı bir başlık altında değinilen diğer önemli bir konu da Köroğlu Destanı varyantlarının İran Türklerindeki isimleri hakkındadır. Özdamar, A. Chodzko’nun çalışmasında Köroğlu Destanı’nın 13 kolunun ve Köroğlu adıyla yayımlanan, İran’da derlenmiş eserdeki kolların hepsine birinci meclis, ikinci meclis vd. şeklinde başlık atıldığını belirtir ve adsız olmaları nedeniyle kolu anlatmak adına her meclisi özetler. Ardından Ali Ekber Kurbanî’den derlenen, Ali Kemalî’nin yazdırdıkları ve yazdığı, 2009’da Tebriz’de yayımlanan *Köroğlu Der İran Zemin* eserinde yer alan kolların isimlerini sıralar. Son olarak İran, Azerbaycan ve Türkiye’de Köroğlu üzerine yapılmış çalışmalarda kolların adlandırılmasına ilişkin bir inceleme yapmaktadır. Bu bölümün ardından “İran’daki Türk Âşık Muhitlerinde Köroğlu Havaları” başlığıyla Özdamar, Köroğlu destanının anlatımı dışında kalan ve meclislerde okunan havalarla ilgili kısa bir değerlendirme yapmaktadır. Burada muhitler arasında farklılıklar olduğunu belirtmiş ve hem aynı muhitteki âşıklar hem de farklı muhitler arasındaki nicel farkları göstermiştir.

Giriş bölümünde son olarak “Çalışmada İncelenen Köroğlu Destanı Kollarının Anlatıcıları” başlığı altında Âşık Gafar İbrahimî, Âşık Hüseyin Saî, Âşık Hasan İskenderî, Âşık Ali İbadî Karahanlı, Âşık Meşî Paşayî, Âşık Ali Ramazanî, Âşık Celil Dövletyârî adlı yedi âşık ele alınmış ve bilgiler aktarılmıştır. Âşıkların doğum tarihleri, memleketleri başta olmak üzere birçok biyografik bilgi verilmiştir; ayrıca âşıkların kullandıkları mahlaslar da aktarılmıştır. Âşıkların devamı oldukları âşıklık şeceresinin ve etkilendikleri başka âşıkların da zikredilmesi önemlidir.

Kitabın birinci bölümüne ise, *İran Türkleri Köroğlu Destanında Yapı* başlığı verilmiş ve derlenen on bir kolun yapısal incelemesi yer bulmuştur. Özdamar, bu bölüme yapısalcılığın oluşum ve gelişim sürecini kısaca aktaran, önerme ve metotları özetler nitelikte bir yazıyla başlamıştır. Ferdinand de Saussure, V. Propp, A. J. Greimes, J. M. Adam, W. Labov vd. önemli yapısalcı isimlerin öne sürdükleri fikirler, yapısalcılığa bakış açıları ve katkıları da kitapla ilişkili olacak düzeyde aktarılmıştır. Çalışmadaki metinlerin incelenmesinde kullanılan iki model (*sözdizimsel model* ile *eyleyenler ve oyuncular*) alt başlıklarda açıklanmış, neden tercih edildiklerine dair değerlendirmede bulunulmuştur.

Bu iki modelin inceleme yöntemi olarak seçilmesinin nedenleri çalışmada şöyle izah edilmiştir:

“*Kurgu aşamaları*’ başlığında ‘anlatının sözdizimi’ modelini kullanmamızın sebeplerinden ilki bu modelin incelediğimiz metinler için uygulanabilir olması ve anlaşılabilir bir somutluk üzerine inşa edilmesidir. (...) Çalışmada ‘eyleyenler ve oyuncular’ modelini tercih etmemizin sebebi de yine incelediğimiz metinlerin yapısından kaynaklanmıştır. (...) Köroğlu Destanı’nın da karmaşık anlatı olması sebebiyle çalışmada Köroğlu’nun İran Türkleri anlatmaları için ‘eyleyenler ve oyuncular’ modeli de uygulanmış ve her kolda bu model tekrar edilmiştir.” (Özdamar, 2023, s. 94-95)

Çalışmada “her biri ayrı bir destan özelliği taşıyan” şeklinde tabir edilen on bir kolun üç başlık altında ele alınarak bahsedilen modellerle yapısal incelemesi yapılmıştır. Ayrıca bu kollar, bir bütün oluşturacak şekilde verilerek de büyük bir destan metni sunulmuş olmaktadır. Üç başlık altında ele alınmasına göre on bir kolun dağılışı şu şekildedir:

- A. *Kahramanın Ortaya Çıkışı (Mehter Alı Destanı Kolu).*
- B. *Kahramanın Maceraları (Köroğlu'nun Tebriz Seferi, Köroğlu'nun İstanbul Seferi, Köroğlu'nun Türkmen Seferi, Köroğlu'nun Bayezid Seferi, Köroğlu'nun Turna Teli Seferi, Köroğlu'nun Erzurum Seferi, Köroğlu ile Bolu Beyi-1, Köroğlu ile Bolu Beyi- 2 ve Köroğlu ile Keçel Hamza Kolları).*
- C. *Kahramanın Sonu (Köroğlu'nun Kocalığı Kolu)*

Bu üç başlık altında ele alınan her bir kol için öncelikle hangi âşıklardan ve hangi kayıtlardan derlendiğine dair bilgi verilmiştir. Ardından kolun özeti yapıp kurgu aşamaları sunulmuştur. Öğeler (dönüştürücü öge, dengeleyici / düzenleyici öge vs.) verilirken; koldaki her kısım için eyleyenler (gönderici, özne, nesne, alıcı, yardımcı, engelleyici) ve oyuncularını tayin edilmiştir. Ayrıca olay örgüsündeki düğümler ve çözümler üzerinde detaylı bir şekilde durulmuştur.

Bu bölüm için yazılan sonuç kısmında, İran Türklerinde “usta âşık” kabul edilebilmenin bir şartının Köroğlu Destanı bilmek olduğu vurgulanmıştır (Özdamar, 2023, s. 358). Her biri ayrı destan olan bu kollar, bir arada ele alındığında “kahramanın yolculuğu” terimiyle karşılanan yolculuk ve “ortaya çıkışı” ile “kocalığı” kolları ile de Köroğlu biyografisinin ortaya çıktığı aktarılmıştır. Ayrıca ilk kolun sadece Köroğlu'nun değil, babası Mehter Alı'nın da biyografisi olduğu belirtilmiştir. (Özdamar, 2023, s. 359). Bu bilgilendirmelerden sonra yapılan incelemeler sonucunda kahramanlar, yolculuk, mekânlar ve olaylar hakkında on sekiz karşılaştırma ve değerlendirme yapılmıştır. Özdamar, kullandığı modellerle Köroğlu Destanı'nın yaygın olarak kullanılmış olan epizot ve motif incelemeleri dışında, farklı bir okuma ile de ele alınabileceğini göstermek istediğini söylemektedir (Özdamar, 2023, s. 362).

Kitabın *İran Türkleri Köroğlu Destanı Metinleri* adlı ikinci bölümünde ise, yine ilk bölümdeki tasnif yapılmış ve kollar üç başlık altında (Kahramanın Ortaya Çıkışı [1 kol], Kahramanın Maceraları [9 kol], Kahramanın Sonu [1 kol]) aktarılmıştır. Özdamar, isabetli bir tutum sergileyerek metinleri yazıya geçirirken dil özellikleri ve kelimelere müdahale etmemiş; âşıkların aktardıkları Türkçeye sadık kalmıştır. Metinlerde, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî alfabesi kullanılmıştır; herhangi bir transkripsiyon işareti konmamıştır. Bununla beraber metni anlaşılır kılmak için noktalama işaretleri yazar tasarrufunca konulmuş ve birçok kelimenin yanında Türkiye Türkçesi karşılıkları verilmiştir. Ayrıca Özdamar, İran şiir muhitlerinde “açma” adı verilen usulü de göz önünde bulundurarak bunu metine yansıtıklarını belirtir:

“(…) anlatıcı tarafından ilk olarak saz ile icra edilir. Bu icranın hemen ardından söz konusu şiir bir kez de ‘açma’ adı verilen bir usulle, şiir formuyla okunur. Bu usul İran Türkleri destan muhitlerinin genelinde uygulanmaktadır. Saz ile söyleyen şiir metni ile sonrasındaki açma usulüyle okunan metin arasında bazen kelime farklılıkları ya da çeşitli ilaveler görülmektedir” (Özdamar, 2023, s. 367).

Özdamar'ın sözünü ettiği bu “açma” usulünde ortaya çıkan farklılıklar, fazla sözler iki eğik çizgi (//) arasında ve italik olarak gösterilmiştir. Metnin yazıya aktarılması önemli bir konu olduğundan daha iyi anlaşılması adına bahsedilen dikkatleri içeren bir cümle örnek sunulacaktır:

Demir polad [çelik], gatu [katı] olsa,

Bir iyidin [yiğidin] zâtı [namı] olsa,

/O/ Pullu [zengin] da olar, pulsuz [fakir] da. (Özdamar, 2023, s. 407)

Bunlara ek olarak saz çalınırken, yani icra sırasında söylenen ünlemlere (oy, ey, ay bala, ölürem men, haray, gel a bele), anlama etki etmediğinden metin neşrinde yer verilmemiştir. Buna rağmen normalde destan metninde olmayan, âşıkların içten gelerek söylediği dua, şiir, atasözü nev'inden ekler tırnak işareti içinde ve italik olarak metne dâhil edilmiştir.

Çalışmanın Köroğlu Tez Çalışmaları İçindeki Yeri

İran Türklerinde Köroğlu Destanı, daha önce belirtildiği üzere, Fazıl Özdamar'ın doktora tezinden türetilmiş bir çalışmadır. Bu nedenle öncelikle tez çalışmaları arasındaki yeri tayin edilmelidir. Bu türden bir inceleme yapmanın getirileri de Fazıl Özdamar'ın çalışması gibi iki yönlüdür. Yapılan tezlerin incelemelerde nasıl bir yol izledikleri ve metin neşirlerinin ne noktada olduğu gösterilmelidir. Zira inceleme ve araştırmaların temeli metinlerdir. *İran Türklerinde Köroğlu Destanı*'nda yer alan metinlerin alana katkısı ve incelemede izlediği yolun ne oranda tercih edildiği, ne zamandan beri kullanılageldiği gibi önemli hususlar ancak konuyla ilgili diğer tez çalışmaları ele alınarak saptanabilir.

Köroğlu, Türk dünyasının hemen her köşesinde bulunması itibarıyla önemli ve fakat bu yönüyle bütün olarak çalışması güç bir konudur. Bu nedenle araştırmacılar Köroğlu'nun belli bir boy veya coğrafyadaki anlatılarını ya da tek bir kolunu ele alarak çalışmışlardır. Kast edilen sınırlama zorunluluğu elbette ki yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarında da geçerlidir. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'na bağlı Tez Merkezi sistemi üzerinden "Köroğlu" çerçevesinde elli iki kadar tez çalışması tespit edilebilmiştir. Bunlardan destan metni dışında yer alan Köroğlu oyunları/havaları üzerine yapılanlar ile Köroğlu anlatmalarının sinemaya uyarlanması, dil öğretiminde ve eğitimde kullanılması gibi destan ile doğrudan ilişkili olmayanlar hariç tutulduğunda kırk sekiz tez olduğu görülmektedir. Bu tezlerin dilbilimsel, kültürel, tematik inceleme olanlarının yanı sıra başka destan veya edebî eserlerle Köroğlu Destanı'nı mukayese edenleri olmakla beraber, ağırlıklı olarak metin neşirleri ve incelemeleridir. Köroğlu'nun bir kolunu veya kollarını tezlerinde aktaran ve ele alan araştırmacılar, bu metinleri incelemede farklı yaklaşımlar belirlemişlerdir. Söz konusu olan *İran Türklerinde Köroğlu Destanı* çalışmasında yapısal bir inceleme tercih edilmiştir. Tespit edilebilen tezler içerisinde buna benzer bir yaklaşımla ilk olarak Azerbaycan sahasındaki Köroğlu varyantları üzerine çalışıldığını görmekteyiz. Bunlardan ilki Köroğlu Destanı'nın Azerbaycan varyantı üzerine Gülşen Seyhan'ın, Prof. Dr. Muharrem Ergin danışmanlığında hazırladığı ve 1990 yılında tamamladığı doktora tezidir. Seyhan, esas aldığı metinden birbirine bağlı on yedi kol vermiş; bu kolları ses bilgisi, yapı bilgisi, varyantlardaki motifler, söz varlığı, diyalekt ve ağız özellikleri açılarından incelemiştir. Azerbaycan Köroğlu anlatmaları üzerine yapılan bir diğer tez, Habib İdrisi tarafından Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu danışmanlığında yürütülen ve 1992 yılında tamamlanan yüksek lisans tezidir. İdrisi, on sekiz kola yer verdiği çalışmasının ikinci bölümünde Köroğlu'nun Azerbaycan ve Türkiye varyantlarının epizotlarına göre özetlerini vermiş; üçüncü bölümde de epizotlarını çıkardığı destanı Propp metoduna göre incelemiştir. Bu tez çalışması, Türkiye varyantları ile kıyaslamak haricinde Özdamar'ın çalışmasıyla yöntem olarak benzerdir. Özdamar'ın kolların yapısal inceleme noktasında üzerinde daha detaylı durduğu söylenebilir.

Türkmen sahası Köroğlu anlatmalarına dair, SSCB İlimler Akademisi Magtumulı Dil ve Edebiyat Enstitüsü tarafından 1990 yılında Aşkabat'ta Kiril alfabesiyle basılan, "Göroğlu Türkmen Gahrıman Eposı" adlı yayın üzerine yapılmış üç adet tez bulunmaktadır. Bu üç tezde, bu eserin Yakup

Aktaş iki kolunu, İzzet Topal dört kolunu, Eyüp Zengin iki kolunu çalışmıştır. Her üç tez de 1996 yılında yapılmış olup kronolojik açıdan tespit edilen ilk tezler arasındadırlar. Yine Türkmen sahası alanında önemli bir tez çalışması Mustafa Arslan'ın 1997'de tamamladığı doktora tezidir. "Köroğlu Destanı'nın Türkmen Versiyonu Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme" adlı doktora tezinde Türkmen ve Anadolu Köroğlu anlatmalarının 20 kolunun mukayesesine ve kollardaki şiirlere yer verilmiştir. Bu çalışmanın 2022 yılında kitap olarak basılmasında, bu yirmi boyun tezde yer almayan Türkmen ve Türkiye Türkçesi metinlerine de yer verilmiştir.

Büyük ihtimalle Sovyetlerin dağılması ve Türk Dünyası ile ilişkilerin daha güçlü bir şekilde ilerlemesinin de etkisiyle 1990 yılından itibaren Köroğlu konulu tez çalışmaları da artış göstermiştir. Özellikle yapılan ilk çalışmaların Azerbaycan ve Türkmenistan sahalarında ağırlık göstermiş olması, coğrafi açıdan İran'ın da çalışılması gerekliliğini hissettirmiştir. Türkmenistan ve Azerbaycan dışında Özbek, Kırgız, Kazak vd. boylar arasındaki Köroğlu anlatmalarına dair tezler mevcut olmakla beraber hem ilk olmaları hem de coğrafi yakınlık nedeniyle ele aldığımız tezler, bu kadarla sınırlı tutulacaktır. Ne var ki, tespit edilebildiği kadarıyla doktora tezi boyutunda bir çalışma, Özdamar'ın 2019 yılında tamamladığı "Köroğlu'nun İran Türkleri Anlatmaları Üzerine Bir İnceleme" başlıklı tezine kadar yapılmamıştır. Bu açıdan önemli bir boşluğu giderdiği vurgulanmalıdır. İnceleme metodu açısından bakıldığında, Köroğlu Destanı üzerine Özdamar'ın çalışması ile benzer şekilde yapısal incelemeler yapılmış olduğu da görülmüştür. Metodun işlevselliğini görmek ve uygulama alanı bulması açısından da *İran Türklerinde Köroğlu Destanı* çalışması bir örnek teşkil edecektir.

İran Türklerindeki Köroğlu Anlatmaları Hakkındaki Çalışmalara Katkısı

Köroğlu Destanı hakkında Türkiye'de Pertev Naili Boratav'ın *Köroğlu Destanı*'ndan (1931) beri birçok Köroğlu neşirleri yapılmış ve anlatılar birçok açıdan ele alınmıştır. Buna mukabil Rusya başta olmak üzere Türkiye dışında daha eski metin neşirleri de vardır. Önceki başlıkta bahsedilen tez çalışmalarının bir kısmı, Köroğlu Destanı hakkında Türkiye'de yayımlanmış önemli kitaplardan olarak nitelendirilebilecek eserlerin temelini oluşturmaktadır. Tezlerde görüldüğü gibi, her bir boy için ayrı ayrı çalışmalar yapılmıştır. Çalışmalar kimi zaman bir veya birkaç kolun neşri iken, kimi zamanda metin neşirlerinin aktarımı ve incelemesidir. B. A. Garriyev'in çalışması² gibi Köroğlu'nun hem Türk boylarındaki hem de diğer toplumlardaki (Ermeni, Kürt, Gürcü) anlatmaları üzerine değerlendirmeler yaptığı bütüncül çalışmalar da mevcuttur. Esas konumuz olan Fazıl Özdamar'ın *İran Türklerinde Köroğlu Destanı* çalışması da yapısal bir inceleme olmakla beraber, metin neşirini de içermektedir. Özdamar, İran Türkleri arasındaki Köroğlu anlatmaları üzerine eğilmiş ve bunun için kendisinden önce ilgili coğrafyadaki Köroğlu anlatmalarını konu edinen çalışmaları incelemiştir.

Özdamar, İran'daki Köroğlu anlatmaları hakkında yapılmış çalışmaları, kitabın hem giriş hem de diğer bölümlerinde ele almıştır. Bu bölümlerde, Özdamar'ın kendinden önceki çalışmalar ile birçok açıdan (izlenen yöntem, metnin kaynak kişisinin niteliği vs.) hesaplaştığı açıkça görülmektedir. Ayrıca bibliyografyaya dair ayrı bir bölüm de açmıştır (ss. 49-59). Özdamar'ın aktardığına göre; İran Türklerindeki Köroğlu hakkında yapılan ilk derleme metni 1830-1841 yıllarında Rusya İran Büyükelçisi'nde görevli A. Chodzko tarafından 1842 yılında Londra'da yapılan neşirdir³ ki eserde, Köroğlu Destanı'nın 13 kolunun metni mevcuttur. Özdamar'ın belirttiğine göre, bu eser daha sonra

² Garriyev, B. A. (2007). *Türk Dünyasında Köroğlu Anlatmaları*. (Çeviren: Fikret Türkmen-Muvaffak Duranlı-Feyzullah Rahmankul). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

³ "Chodzko, A. (1842). *Specimen of the Popular Poetry of Persia, as Found in the Adventures and Improvisations of Kurroglou, the Bandit-Ministrel of Northern Persia, and in the Songs of the People Inhabiting the Shores of the Caspian Sea*. London." (Özdamar, 2023, s. 51)

Rusça'ya çevrilmiştir (1856) ve Türkiye'de bu metinlerden bahseden ilk kişi olan Pertev Naili Boratav da lisans bitirme tezi olan *Köroğlu Destanı*⁴ çalışmasında bu metinlerin özetlerini kullanmıştır (bk. [Özdamar, 2023, s. 51-52](#)). Azerbaycan'da da İran Türkleri varyantları hakkında birkaç çalışma yapılmıştır.⁵

Özdamar'ın aktardığına göre İran topraklarında Köroğlu hakkında yayımlanan ilk çalışma, Samed Behrengî'nin *Köroğlu ile Keçel Hamza* adlı kolun yeniden yaratmasıdır (Farsça basım 1969, Türkçe'ye çeviri 1978). İran'da sonraki yıllarda Âşık Hüseyin Saî (2001, Tebriz) ve Ali Nasirî (2009, Tebriz) çalışmalar yapmıştır. İran'daki çalışmalarda başka çalışmalardan kopyalamalar ve intihaller olduğu Özdamar'ın tespitleri arasındadır (ss. 53-54).

Özdamar, İran'da anlatılan Köroğlu kollarından birinin Türkiye'deki ilk metin neşrinin Ali Kafkasyalı'ya ait olduğunu belirtir. Kafkasyalı'nın *İran Türk Âşıkları ve Millî Kimlik* adlı çalışmasının ekler kısmında *Köroğlu ve Ayvaz Hikâyesi* adıyla verilen metin, kitapta *Köroğlu ile Boyu Beyi Kolu- 2* adıyla verilen koldur. Bunun dışında Hemedanlı Âşık Hacı Haydar Ali Mahmumî anlatmalarına dayanan iki önemli çalışma mevcuttur. Bunlar Bülent Bayram'ın *Hemedan'dan Derlenmiş Bir Köroğlu Hikâyesi* (2014) adlı çalışma ile Faruk Gün'ün *Hemedanlı Âşık Heyder ve Hikâye Repertuarı üzerine Bir İnceleme* (2016) adlı yüksek lisans tezidir. Özdamar, Faruk Gün'ün derlediği on beş destandan birinin "Köroğlu Nigar Xanim Hikâyesi" olduğunu aktarır. Özdamar'ın çalışmasında, bunlar dışında, İran Türkleri Köroğlu varyantları hakkında bilgi veren birçok çalışma zikredilmiş ve izah edilmiştir.

Özdamar, Giriş bölümünün başında "(...) destanın Türkiye, Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Doğu Türkistan varyantları ele alınmıştır. Ancak İran Türkleri varyantları hakkında bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmanın amaçlarından biri budur" (Özdamar, s. 25) şeklindeki ifadesi daha sonra kendisinin uzun izahatıyla gösterilmiştir. Bu izahattan hareketle, Özdamar'ın İran'daki Köroğlu anlatmalarına dair birçok ve başlıca çalışmaya vakıf olarak eserini meydana getirdiği anlaşılmaktadır. Çalışmanın ilmî yönü, güncelliği ve derleme süresinin uzunluğu düşünüldüğünde; Köroğlu çalışmalarına önemli bir katkı sağladığı söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Fazıl Özdamar'ın fikrî teşekkül, araştırma, derleme, deşifre, inceleme aşamaları bir bütün olarak ele alındığında dokuz sene üzerinde çalıştığı bu eser, şüphesiz ki literatürde bir boşluğu doldurmuştur. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi üzerinden yapılan araştırma sonucunda, Köroğlu Destanı ile ilgili elli üç tez görülmektedir. Bu tezlerin içinden kırk sekiz kadarı metin neşri ya da metinleri de içerecek şeklindeki incelemelerdir. Makale içerisinde bir kısmından bahsettiğimiz bu tezlerden hiçbirinin İran Türklerindeki Köroğlu anlatmalarını barındırmadığı düşünüldüğünde, Özdamar'ın alana önemli bir katkı sağladığı görülecektir. Azerbaycan sahasına dair yapılan çalışmalar ile başta Mustafa Arslan'ın Türkmen sahası ve Fazıl Özdamar'ın İran sahasındaki anlatmaları çalışması, Köroğlu Destanı'nın geniş bir coğrafyadaki metinlerinin ortaya konduğunu göstermektedir. Bu durum, İran sınırları içerisinde kalan Türkmen Sahra bölgesinin de Köroğlu anlatma geleneği ve metinlerinin ortaya konulması gerekliliğini de göstermektedir. Türkmen Sahra bölgesi üzerinde ayrıca çalışılması, bahsedilen çalışmaları tamamlayıcı olacaktır.

⁴ Boratav, Pertev Naili (1931). *Köroğlu Destanı*. İstanbul: Evkaf Matbaası.

⁵ "Tofiggızı, E. (2005). *Koroğlu (Tebriz Variantı)*. Bakı: Sada.

İsmayilov, Hüseyin – Tofiggızı, Elnare (2005). *Koroğlu Dastanının Tebriz Variantı*, Azerbaycan Şifahi Halg Edebiyatına Dair Tedgigler, XVII, 3-20, Bakı.

Şamil, Ali (2009). *Koroğlu Dastanı (Eli Kamali Arhivindeki Variantlar)*. Bakı: Nurlan." (Özdamar, 2023, ss. 52-53).

İran Türklerinde Köroğlu Destanı'nda uygulanan yapısal inceleme, Köroğlu üzerine yapılmış ve yapılacak olan diğer yapısal incelemeler ile birlikte ele alınıp aynı / benzer görünen motif veya oyuncuların farklı işlevlere sahip oldukları yahut aynı işlevde oldukları ortaya konulabilir. Özdamar'ın yapısal incelemesi bir başka açıdan düşünüldüğünde yeni bir Köroğlu okumasıdır. Bu nedenle yapısal incelemenin çıktıları, diğer coğrafyalardaki Köroğlu anlatmaları ile mukayeseli ele alınarak yeni çıktılara da ulaşmaya yardımcı olacaktır.

İran'daki Köroğlu anlatmalarına dair birçok soruyu cevaplandıracak nitelikteki çalışma, metinleri diline dokunulmadan yanlarında Türkiye Türkçesi karşılıkları verilmek suretiyle aktararak isabetli bir yöntem uygulamıştır. İran Türklerinde Köroğlu anlatmaları ve diğer destanlar hakkındaki araştırmaların daha da artması bilim dünyası için temennimizdir.

Kaynaklar

- Bayat, F. (2009). *Türk destancılık tarihi bağlamında Köroğlu Destanı: Türk dünyasının köroğlu fenomenolojisi*. Ötüken Neşriyat.
- Boratav, P. N. (1984). *Köroğlu Destanı*. Adam Yayıncılık.
- Ekici, M. (2004). *Türk dünyasında Köroğlu (İlk Kol), inceleme ve metinler*. Akçağ Yayınları.
- Kaya, D. (2020). Türk kültürü dairesinde Köroğlu. *Millî Mecmûa*, 16, 199-219.
- Özdamar, F. (2014). *Tebriz âşıklık geleneği ve Tebrizli Âşık Ali (Ali Feyzullahî Vahid)*. Berikan Yayınevi.
- Özdamar, F. (2023). *İran Türklerinde Köroğlu Destanı - gelenek, bilimsel birikim, inceleme ve metinler*. Ötüken Neşriyat.
- Tamer, Ü. (2015). "Antepli Köroğlu". Hüseyin Bayaz. *Köroğlu Antep Rivayeti*. Kaynak Yayınları.
- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (2024, 15 Şubat). *Köroğlu*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

Extended Abstract

Fazıl Özdamar's book, *The Epic of Köroğlu among Iranian Turks*, is a work based on texts sourced by narrators from Azerbaijani, Shahsevan, and Qashqai Turks living in the cities of Tabriz, Acepşir, Khoy, Urmia, Qom and Shiraz in Iran and living in today's minstrel coffeehouses. The texts in question were compiled from living minstrels and were obtained from deceased minstrels through CD and cassette recordings. The compilation process was supported by the project titled "Identification, Compilation, and Transcription of Köroğlu Narrations of Iranian Turks", numbered 16TDAE001, conducted by Metin Ekici and Fazıl Özdamar, at Ege University Turkish World Research Institute between 07.06.2016 and 16.10.2017. As a result of these compilations, Özdamar identifies 25 variants, twelve of which are different branches, and in the study, he discusses 11 variants, each of which is a separate epic, to form integrity.

The Epic of Köroğlu among Iranian Turks, which is the book version of Fazıl Özdamar's doctoral thesis and consists of seven hundred and four pages, consists of the following sections: Abbreviations (page 11), Acknowledgments (p. 13), Preface (p. 15), Introduction (pp. 25-78), Part I - Structure in the Köroğlu Epic of Iranian Turks (pp. 81-362), II. Chapter - Iranian Turks Köroğlu Epic Texts (pp. 363-673), Bibliography (pp. 677-687), Index (pp. 691-704). As can be seen, two main sections constitute the basis of the study. In the first chapter, titled Structure in the Köroğlu Epic of Iranian Turks, there is a structural analysis of the eleven compiled branches. Özdamar begins this section with an article that briefly conveys the formation and development process of structuralism and summarizes the propositions and methods. The ideas put forward by important structuralists such as

Ferdinand de Saussure, V. Propp, A. J. Greimes, J. M. Adam, and W. Labov and their perspectives and contributions to structuralism are also presented at a level that is relevant to the book. Two models are used in the analysis: the syntactic model and actants and actors. In the review, a summary of the branch and the stages of construction are presented. While the elements (transformative element, balancing/regulating element, etc.) are given, actants (sender, subject, object, receiver, helper, blocker) and actors are assigned for each part in the branch. In addition, the nodes and solutions in the plot are emphasized in detail. Özdamar's structural analysis is a new reading of Köroğlu when considered from another perspective. For this reason, the outputs of the structural analysis will be discussed comparatively with Köroğlu narratives in other geographies and will help to reach new outputs. In the study conducted for the promotion, it is also seen that structural analyses similar to Özdamar's study are made on the Köroğlu Epic. Certainly, the study of the Epic of Köroğlu among Iranian Turks will serve as an example in terms of seeing the functionality of the method and finding an application area.

In the second part of the book, called "Iranian Turks Köroğlu Epic Texts", the same classification as in the first part is made and the branches are transferred under three headings (Emergence of the Hero [1 branch], Adventures of the Hero [9 branches], The End of the Hero [1 branch]). While transcribing the texts, the language features and words are not changed, and the Turkish conveyed by the minstrels is preserved. In the texts, the official alphabet of the Republic of Turkey is used, and transcription signs are not used. However, to make the text understandable, punctuation marks are placed at the author's discretion, and Turkish (spoken in Turkiye)words are given along with many words. In addition, the exclamations uttered while playing the saz, that is, during the performance (oy, ey, ay bala, olurem men, haray, gel a bele), are not included in the text publication as they do not change the meaning. Despite this, suffixes such as prayers, poems, and proverbs, which are not normally included in the epic text, but are sung sincerely by the minstrels, are included in the text in quotation marks and italics.

Considering the intellectual formation, research, compilation, decipherment, and analysis stages of Fazıl Özdamar as a whole, this work, which he worked on for nine years, undoubtedly fills a gap in the literature. As a result of the research conducted through the Thesis Center of the Council of Higher Education, there are fifty-three theses related to the Köroğlu Epic. Approximately forty-eight of these theses are text publications or reviews that include texts. Considering that none of these theses, some of which we mention in the article, include the Köroğlu narratives among Iranian Turks, it will be seen that Özdamar has made a significant contribution to the literature.